

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Austė
Valinčiūtė

Visuomenės nuomonė ir
internetinės naujienų žiniasklaidos
reprezentacijos skiepų tema
Lietuvoje

DAKTARO DISERTACIJOS SANTRAUKA

Socialiniai mokslai,
komunikacija ir informacija (S 008)

VILNIUS 2020

Disertacija rengta 2014–2019 metais Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete.

Mokslinis vadovas: prof. dr. Arvydas Pacevičius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Mokslinis konsultantas: prof. dr. Mike S. Schäfer (Ciuricho universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Gynimo taryba:

Pirmininkė – prof. dr. Elena Macevičiūtė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Nariai:

prof. dr. Kristina Juraitė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008),

prof. dr. Rimvydas Laužikas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008),

doc. dr. Zinaida Manžuch (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008),

prof. dr. Peter Neijens (Amsterdamo universitetas, socialiniai mokslai, komunikacija ir informacija – S 008).

Disertacija bus ginama anglų kalba viešame Gynimo tarybos posėdyje 2020 m. liepos mėn. 3 d. 13 val. Komunikacijos fakulteto 510 auditorijoje, Saulėtekio al. 9, LT-10222, Vilnius, Lietuva arba nuotoliniu būdu MS Teams platformoje.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje.

VILNIUS UNIVERSITY

Auste
Valinciute

Public perceptions and online news media representations of vaccines in Lithuania

SUMMARY OF DOCTORAL DISSERTATION

Social sciences,
Communication and information (S 008)

VILNIUS 2020

This dissertation was written between 2014 and 2019 at Vilnius University.

Academic supervisor prof. dr. Arvydas Pacevičius (Vilnius University, Social sciences, Communication and information – S 008).

Academic consultant – prof. dr. Mike S. Schäfer (University of Zurich, Social sciences, Communication and information – S 008).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairwoman– prof. dr. Elena Macevičiūtė (Vilnius University, Social sciences, Communication and information – S 008).

Members:

prof. dr. Kristina Juraitė (Vytautas Magnus University, Social sciences, Communication and information – S 008),

prof. dr. Rimvydas Laužikas (Vilnius University, Social sciences, Communication and information – S 008),

doc. dr. Zinaida Manžuch (Vilnius University, Social sciences, Communication and information – S 008),

prof. dr. Peter Neijens (University of Amsterdam, Social sciences, Communication and information – S 008).

This dissertation will be defended in English at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 13:00 on July 3, 2020 in room 510 at the Faculty of Communication, Saulėtekio Ave. 9, LT-10222, Vilnius, Lithuania or virtually via the platform MS Teams.

The text of this dissertation can be accessed at the libraries of Vilnius University.

TURINYS

SANTRAUKA	6
1. ĮVADAS.....	6
2. TYRIMŲ METODIKA.....	11
3. REZULTATAI.....	14
4. DISKUSIJA IR IŠVADOS	25
PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS	39
TRUMPOS ŽINIOS APIE DISERTANTĘ.....	40

SANTRAUKA

1. ĮVADAS

Temos aktualumas. Nepaisant vakcinų naudos, pastaraisiais dešimtmečiais nemažai tėvų atsisako skiepyti savo vaikus arba nusprendžia atidėti skiepus, rekomenduojamus pagal nacionalinius vaikų imunoprofilaktikos kalendorius (Larson et al., 2014). Mažėjant skiepimų apimtims, silpninamas bendruomeninis imunitetas (angl. *herd immunity*) ir sudaromos sąlygos įvairių pavojingų ligų, tokių kaip tymai, protrūkiams. Dėl šios priežasties 2019 m. Pasaulio sveikatos organizacija (PSO) įvardijo *abejotimą skiepais* (angl. *vaccine hesitancy*) kaip vieną iš didžiausių grėsmių visuomenės sveikatai keliančių tendencijų XXI amžiuje (PSO, 2019). Todėl visame pasaulyje dedama daug mokslinių pastangų, siekiant suprasti neigiamas nuomones dėl skiepu, ir ieškant praktinių sprendimų, skatinančių visuomenės pasitikėjimą vakcinacija.

Lietuvoje yra palyginti mažai tyrimų, kuriuose būtų analizuojamos abejotimo skiepais priežastys, tačiau 2014 m. N. Kuprevičienės ir K. Žagmino atliktas tyrimas parodė, kad Lietuvoje asmens požiūris į imunizaciją yra vienas iš stipriausių ketinimą skiepytis prognozuojančių veiksnių. Taigi, siekiant suprasti abejotimo skiepais reiškinį nacionaliniame kontekste, svarbu išsiaiškinti visuomenės požiūrį į skiepus Lietuvoje bei šį požiūrį formuojančius veiksnius.

Manoma, kad žiniasklaida atlieka svarbų vaidmenį formuojant visuomenės požiūrį įvairiomis temomis, įskaitant skiepus (Dube et al, 2013; Scheufele, 2006). Žiniasklaidos poveikis visuomenės nuomonei tampa dar svarbesnis mokslo, technologijų ir sveikatos temų kontekste, kur žiniasklaida (ypač naujienų žiniasklaida) dažnai yra pagrindinis informacijos šaltinis (Schäfer, 2017; Schmidt, Ivanov ir Schäfer, 2013). Vis dėlto žiniasklaida dažnai sulaukia nemažai

kritikos dėl skiepų temos komunikacijos: kai kurių imunizacijos ekspertų teigimu, būtent žiniasklaidos komunikacija apie skiepus iš dalies lėmė ne tik mažėjančias skiepimų apimtis, bet ir iššūkius imunoprofilaktikos viešajai politikai (Offit ir Coffin, 2003; Lewis ir Speers, 2003). Atsižvelgiant į visuomenės sveikatos pavojų, kylantį dėl abejojimo skiepais, žiniasklaidos diskursas skiepų klausimu ir jo poveikis visuomenės nuomonei apie skiepus yra ne tik svarbus mokslinių tyrimų objektas, bet ir akivaizdus viešasis interesas.

Temos iširtumas. Žiniasklaidos ir visuomenės požiūrio į skiepus sąveikos svarbą atskleidžia didelis mokslinėje literatūroje šiai temai skiriamas dėmesys. Moksliniai tyrimai rodo, kad baziniu lygmeniu žiniasklaidos diskursas lemia visuomenės informuotumą apie skiepus bei skiepais valdomas ligas ir infekcijas (Gollust et al., 2013; Kelly et al., 2009). Viena, tai pabrėžia galimą žiniasklaidos edukacinę funkciją ir svarbą, formuojant sveikatos temų supratimą. Kita, nemažai tyrimų rodo, kad žiniasklaidos turinys apie skiepus neretai būna klaidingas, o negatyvi informacija apie skiepus gali susilpninti visuomenės pasitikėjimą šia profilaktine priemone ir tikėtiną vakcinacijos elgseną (Lewis ir Speers, 2003; Bodemer et al., 2012; Margolis, 2019). Pavyzdžiui, keli moksliniai tyrimai yra atskleidę negatyvios informacijos apie skiepus žiniasklaidoje ir faktinės skiepytų asmenų skaičiaus variacijos sąsają: Begg (1998) užfiksavo vaikų skiepavimo apimtį nuosmukį Jungtinėje Karalystėje po to, kai šalies žiniasklaida paviėšino (klaidingą) informaciją apie tariamą tymų-kiaulytės-raudoniukės skiepo (MMR) ir Krono ligos ryšį; Mason ir Donnelly (2000) tyrimas parodė, kad po nepalankios informacijos apie MMR skiepus vietiniame Velso laikraštyje sumažėjo MMR vakcinacijos rodikliai (taip pat žr. Morimoto et al., 2015; Suppli et al., 2018).

Nagrinėjama mokslo problema, darbo tikslai ir uždaviniai. 2014 m. siekiant „identifikuoti vietinio konteksto veiksnius“, formuojančius neigiamas nuostatas apie vakcinas bei kuriant

„tikslines šių nuostatų gerinimo strategijas“, pagrindinė PSO ekspertų patarėjų grupė vakcinacijos klausimais įvardijo žiniasklaidos diskurso ir visuomenės požiūrio į skiepus sąsają kaip vieną iš rekomenduojamų tyrimų kryptių (SAGE, 2014).

Lietuvoje žiniasklaidos turinys apie skiepus nėra sulaukęs daug mokslininkų dėmesio, o šio turinio sąsaja su visuomenės nuomone apie skiepus, kiek žinoma autorei, yra apskritai nenagrinėta. Taigi, iki šiol nėra žinoma, kaip skiepu tema yra pristatoma Lietuvos žiniasklaidoje ir kaip žiniasklaidos turinys veikia visuomenės nuomonę apie vakcinaciją. Nors šioje disertacijoje pristatomi tyrimai neleidžia pateikti tiesioginio šių veiksnių sąsajos vertinimo, jais bandoma inicijuoti šios tematikos tyrimus Lietuvoje ir suprasti visuomenės nuomonę apie skiepus, remiantis žiniasklaidos poveikio teorijomis.

Šios disertacijos **tikslas** – ištirti žiniasklaidos turinį apie vaikų skiepus Lietuvoje ir išnagrinėti galimą šio turinio poveikį Lietuvos gyventojų vakcinacijos nuostatomis. **Pagrindinis šios disertacijos tyrimo klausimas** formuluojamas taip: kokiais būdais naujienų žiniasklaida galimai formuoja visuomenės nuomonę apie skiepus Lietuvoje?

Šios disertacijos tikslui išsiaiškinti atliekami du empiriniai tyrimai. Pirmasis empirinis tyrimas – literatūros apžvalga – susistemina ir nagrinėja visuomenės nuomonės apie skiepus kaitą Lietuvoje. Šis tyrimas apibrėžiamas klausimu: 1. Ką Lietuvos gyventojai mano apie skiepus ir kaip jų požiūris į skiepus keitėsi per pastaruosius dešimtmečius? Antrasis empirinis tyrimas – mišrių metodų turinio analizė – nagrinėja skiepu tems reprezentaciją Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje. Šis tyrimas apibrėžiamas klausimu: 2. Kaip internetiniai naujienų portalai Lietuvoje pristato skiepu temą savo skaitytojams? Pasirinkimas tirti vakcinacijos reprezentacijas internetiniuose naujienų portaluose grindžiamas šių informacinių kanalų populiarumu Lietuvoje, taip pat siekiu suprasti, kokia informacija apie vakciną pasiekia plačiąją Lietuvos visuomenę.

Siekiant suprasti galimą žiniasklaidos poveikį visuomenės nuomonei apie skiepus, remiamasi pagrindinėmis žiniasklaidos poveikio teorijomis – (atributų) darbotvarkės nustatymo teorijomis (angl. *agenda-setting* ir *attribute agenda-setting*), aktyvavimo teorija (angl. *priming*), rėminimo teorija (angl. *framing*) (McCombs, 2004; Scheufele, 2000; Iyengar ir Kinder, 1982).

Disertacijos uždaviniai:

- 1) Remiantis visuomenės sveikatos ir komunikacijos mokslų teorijomis, paaiškinti žiniasklaidos vaidmenį formuojant visuomenės mokslo, sveikatos ir technologijų temų suvokimą.
- 2) Išnagrinėti visuomenės nuomonę apie skiepus Lietuvoje ir iširti šios nuomonės kaitą per laiką.
- 3) Išnagrinėti Lietuvos internetinės žiniasklaidos turinio apie skiepus charakteristikas ir tendencijas.
- 4) Remiantis komunikacijos mokslų teorijomis, išnagrinėti galimą visuomenės nuomonės apie skiepus ir žiniasklaidos reprezentacijų apie skiepus Lietuvoje sąsają.

Ginamieji teiginiai

- 1) Lietuvos gyventojai turi stiprų vakcinų rizikos suvokimą, bet visuomenės nuomonė nėra nusistovėjusi ir linkusi į laikinus svyravimus.
- 2) Pagrindinių internetinės naujienų žiniasklaidos portalų dėmesys vaikų skiepams mažas – nežymus: internetinė naujienų žiniasklaida ignoruoja kai kurias vakcinas, nepaisant jomis valdomų infekcinių ligų protrūkių ir mirties atvejų.
- 3) Didesnė dalis turinio apie skiepus pagrindiniuose naujienų portaluose yra teigiama ir grindžiama ekspertų nuomonėmis.
- 4) Diskusijos apie vaikų skiepus internetinėje naujienų žiniasklaidoje nereflektuoja Lietuvos gyventojams šia tema

rūpinų klausimų; žiniasklaidos įtaka visuomenės nuomonei gali kilti ne dėl neigiamo diskurso skiepu tema, bet dėl aktualių diskusijų trūkumo.

Disertacijos mokslinis naujumas

- 1) Iki šiol nėra tyrimų, kuriuose būtų nagrinėjama, kaip kinta visuomenės nuomonė apie vakcinaciją Lietuvoje. Ar Lietuvos gyventojų požiūris šiuo klausimu gerėja, ar blogėja, arba kaip šis požiūris keičiasi dėl infekcinių ligų protrūkių? Visuomenės nuomonės apie skiepus analizė tai – bazinės empirinės žinios, galinčios padėti formuoti įrodymais grįstas visuomenės sveikatos komunikacijos kampanijas skiepu tema. Pirmajame empiriniame tyrime sisteminamas ir analizuojamas Lietuvos gyventojų požiūris į vakcinaciją ir šio požiūrio kaitą.
- 2) Iki šiol nėra tirta, kaip internetiniai naujienų portalai Lietuvoje formuoja visuomenės nuomonę apie vakcinaciją. Apskritai Lietuvoje, palyginti su kitomis šalimis, žiniasklaidos komunikacija mokslo, visuomenės ir technologijų temomis yra mažai tiriama (Valinčiūtė, 2018). Disertacijoje pristatomame tyrime, remiantis žiniasklaidos poveikio teorijomis, nagrinėjamas žiniasklaidos diskursas apie skiepus ir potencialus poveikis visuomenės nuomonei. Atliktame tyrime nagrinėjama turinio kaita dešimties metų laikotarpiu; aprėpiama reprezentatyvi imtis, suteikianti įžvalgų apie įvairių, ne tik konkrečių (pvz., gripo), vakcinų reprezentaciją žiniasklaidoje. Autorės žiniomis, yra tik keletas tyrimų, kuriuose nagrinėjama bendra skiepu temos reprezentacija žiniasklaidoje, o empirinių duomenų apie skiepu temą Šiaurės-Rytų Europos regionų žiniasklaidoje apskritai trūksta (Catalan-Matamoros ir Peñafiel-Saiz, 2019).

- 3) Disertacijoje atlikti tyrimai ir iš jos atsirasiančios publikacijos prisidės plėtojant mokslo komunikacijos (angl. *Science Communication*) tyrimų lauką Lietuvoje. Tyrimų rezultatai aktualūs teorizuojant mokslo ir visuomenės santykį besiformuojančioje mokslo komunikacijos aplinkoje (Valinčiūtė, 2020).

2. TYRIMŲ METODIKA

Pirmasis empirinis tyrimas: visuomenės nuomonės apie skiepus literatūros apžvalga. Šiame tyrime integruojami ir apibendrinami visuomenės nuomonės apie skiepus tyrimai, atlikti Lietuvoje per pastaruosius dešimtmečius. Šiame tyrime *visuomenės skiepy suvokimas* (angl. *public perceptions of vaccines*) buvo apibrėžtas kaip individų požiūris arba nuomonė apie skiepus ir(arba) vakcinaciją ir operacionalizuotas kaip požiūris arba nuomonė apie vakcinacijos saugumą, efektyvumą ir svarbą. *Duomenų atranka.* Tyrimai šiai literatūros apžvalgai buvo renkami per Vilniaus universiteto bibliotekos duomenų bazę, Lietuvos akademinę elektroninę biblioteką ir internetu, naudojant raktinių žodžių paieškos ir kryžminės literatūros paieškos pagal literatūros nuorodas strategijas (Wohlin, 2014). *Tyrimų įtraukties kriterijai:* tyrime yra anketos klausimas arba netiesioginis požiūris į skiepy svarbą, efektyvumą ir saugumą matavimas; duomenys publikuoti recenzuojamose mokslinėse publikacijose, konferencijų medžiagoje, nacionalinėse arba tarptautinėse ataskaitose, visuomenės nuomonės apklausoje; tyrimas nagrinėja rutininius, žmonėms skirtus skiepus arba vakcinaciją apskritai. *Tyrimų pašalinimo kriterijai:* bakalauro ar magistro darbas; tyrimas nagrinėja ekspertų subpopuliacijas (sveikatos priežiūros darbuotojai, medicinos studentai ir kt.); negalima verifikuoti tyrimo šaltinio; tyrimas yra dublikatas). Iš viso atrinkta 14 tyrimų. Tyrimų

duomenys buvo apdorojami naudojant lyginamąją antrinių duomenų analizės metodiką.

Antrasis empirinis tyrimas: internetinės žiniasklaidos turinio apie skiepus analizė. Siekiant ištirti skiepų temos pristatymą Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje, buvo atlikta mišrios metodikos turinio analizė. Tyrime nagrinėti internetiniai naujienų portalai (www.delfi.lt, www.15min.lt ir www.lrytas.lt) buvo atrinkti pagal skaitomumo kriterijų. *Straipsnių atranka.* Atrinkti ir ištirti visi aktualūs straipsniai apie skiepus, publikuoti tarp 2008 m. sausio 1 d. ir 2018 m. gruodžio 31 d. Intervalas pasirinktas su prielaida, kad tai pakankamas laiko tarpas stebėti bet kokius reikšmingus turinio pokyčius. Siekiant užtikrinti reprezentatyvią duomenų imtį, straipsniai šiam tyrimui buvo renkami taikant daugiapakopę atrankos procedūrą. Pirma, duomenys buvo renkami per „Google“ paieškos variklį, naudojant raktažodžius ir operatorių „site“, leidžiantį ieškoti raktinių žodžių nurodytoje svetainėje (pvz., www.delfi.lt). Antrojoje duomenų atrankos pakopoje straipsniai buvo renkami naudojant naujienų portalų vidinius paieškos archyvus. *Duomenų valymas.* Straipsnis buvo laikomas tinkamu, jei: pagrindinė straipsnio tema – skiepai; straipsnyje reikšmingai minimos vakcinos ir(arba) vakcinacija nuo žmonėms būdingų ligų. *Straipsnių pašalinimo kriterijai:* neatitiko tyrimo laiko intervalo; neveikianti prieiga; vakcinos minimos metaforiškai; vakcinos paminėtos nereikšmingai; pvz., „Šiais metais Sveikatos apsaugos ministerija padidins vėžio prevencijos tyrimų, visuomenės sveikatos švietimo ir skiepijimo biudžetą“. Iš viso koduoti atrinkta straipsnių N = 2093.

Data	Kada straipsnis buvo publikuotas	Metai (2008-2018) ir mėnuo
Tema	Straipsnyje minima vakcina	Gripo; vėjaraupių; kokliušo, difterijos, stabligės (DTP); žmogaus papilomos viruso (ŽPV); hepatito; tymų, kiaulytės, raudoniukės (MMR); B tipo meningokokinės infekcijos (MENB); poliomieliito; pneumokokinės infekcijos (PNEUMOKOKINĖ); pasiuotligės; rotaviruso; erkinio encefalito; tropinių ligų; tuberkuliozės; kitos vakcinos (KITOS); bendro pobūdžio straipsniai apie vakcinas (BENDRINIAI STRP.).
Autorius	Autorystės rūšis	Originalus straipsnis; pakartotinai skelbiamas; naujienų agentūra; užsakomasis straipsnis / partnerio turinys
Informacijos šaltinis	Tiesioginis: straipsnyje cituojamas šaltinis Netiesioginis: straipsnyje minimas šaltinis	Nespecialistai; visuomenės sveikatos specialistai; medikai; mokslininkai; politikai / valdžios atstovai; farmacijos industrijos atstovai; teisininkai; homeopatai; žiniasklaidos šaltinis; neidentifikuotas specialistas; kitas
Sentimentas (tonas)	Bendra nuomonė apie vakcinas ir(arba) vakcinaciją ar išreikštas požiūris	Pozityvus; neutralus; mišrus; negatyvus
Straipsnyje nagrinėjamos tematikos	Straipsnyje nagrinėjamos problemos apie vakcinas ir (arba) vakcinacija	Ligos nauda / rizika; abejonės dėl skiepy; ligos atvejis / protrūkis; politika / įstatymai; progresas; vakcinų sauga / efektyvumas; teisės / atsakomybė; vakcinų šalutinis poveikis; vakcinų / vakcinacijos rizika; vakcinacijos komplikacijos; konspiracija; teisingumas / diskriminacija; alternatyvios teorijos

1 pav. Duomenų kodavimo schema

Duomenų kodavimo schema. Kiekvienos kodavimo kategorijos buvo atliktas vidinis kodavimo patikimumo vertinimas naudojant 15 proc. imties. Kodavimo atitiktis kiekvienoje kategorijoje svyravo nuo 91 iki 96 proc. Duomenų kodavimo schema pateikama 1 pav.

3. REZULTATAI

Pirmasis empirinis tyrimas: visuomenės nuomonės apie skiepus literatūros apžvalga. Iš 14 atrinktų tyrimų 11 tyrimų buvo bendro pobūdžio, 3 tyrimai – analizuojantys gripo skiepus. Iš 11 šios disertacijos tikslui aktualių tyrimų 8 buvo nacionaliniai, o 3 – atlikti tarptautinių organizacijų. Dviejuose iš 8 nacionalinių tyrimų naudotos reprezentatyvios imtys ir tai rodo didelį standartizuotų tęstinių tyrimų poreikį šiuo klausimu Lietuvoje (Valinčiūtė ir Schäfer, 2020). *Vakcinacijos svarba.* Vienas iš pirmųjų tyrimų, nagrinėjančių nuomonę apie vakcinacijos svarbą, atliktas 2003–2004 m., parodė, kad dauguma (89 proc.) vilniečių sutiko su teiginiu apie vaikų skiepų būtinumą, ir panaši dalis (88,6 proc.) manė, kad vaikai turi būti reguliariai skiepijami pagal rekomenduojamą imunoprofilaktikos kalendorių (Žagminas et al., 2007). Pirmasis identifikuotas reprezentatyvus tyrimas – 2011 m. – atskleidė priešingas visuomenės nuostatas apie skiepus: tik 54 proc. respondentų sutiko, kad vakcinų naudojimas yra svarbus, o 32 proc. išreiškė neigiamą požiūrį į jų naudojimą (Čaplinskas et al., 2011; Baltijos tyrimai, 2011). Antrasis reprezentatyvus tyrimas – 2013 m. – parodė, kad 49,8 proc. apklaustųjų turėjo teigiamą nuomonę apie difterijos ir stabligės vakcinas (Kuprevičienė et al., 2013). Vėliau požiūris į vakcinų svarbą nagrinėtas keliuose mažos skalės tyrimuose. Lidžiūtės ir Stasiuvienės (2015) apklausoje, atliktoje Klaipėdoje, absoliuti dauguma respondentų žinojo apie vakcinacijos svarbą savo vaikui (97,3 proc.), bet tik 74,2 proc. manė, kad vaikai turėtų būti reguliariai skiepijami. Kriščiūnienės et al. (2016) tyrime su teiginiu, kad didžioji dalis visuomenės turi palankų požiūrį į vakcinas, sutiko 53 proc. Tauragės

miesto gyventojų. O 42 proc. Tauragės kaimo gyventojų gyventojų manė, kad visuomenės požiūris į vakcinas daugiausia yra neigiamas. 2018–2019 m. atliktos trys reprezentatyvios visuomenės nuomonės apklausos, analizuotas Lietuvos gyventojų požiūris į vakcinacijos svarbą. 2018 m. gegužės mėn. atlikta apklausa parodė, kad net 87 proc. lietuvių pripažino vakcinacijos svarbą, tačiau antra nacionaliniu mastu reprezentatyvi apklausa, atlikta 2018 m. spalio mėnesį, parodė stiprų nuostatų pokytį – tik 69 proc. apklaustųjų manė, kad vakcinas vaikams yra svarbios (EU Vaccine Confidence Project, 2018; Wellcome Global Monitor, 2019). Pastaroji apklausa sutapo su tymų protrūkiu metų pabaigoje, kai Lietuvoje buvo registruota 30 tymų atvejų (ULAC, 2020). Po pusės metų 2019 m. kovo mėn. atlikta apklausa parodė antrą reikšmingą visuomenės nuomonės apie skiepų svarbą šuolį: 87 proc. Lietuvos gyventojų manė, kad atlikti rutininis skiepus yra svarbu (EU Special Barometer, 2019). *Vakcinacijos efektyvumas*. Apskritai, apklausos, nagrinėjančios visuomenės nuomonę apie vakcinacijos svarbą, rodo gana teigiamus rezultatus, o vakcinų efektyvumas Lietuvoje vertinamas vidutiniškai. Pavyzdžiui, 2003–2004 m. atliktame tyrime su Vilniaus gyventojais tik 35,9 proc. respondentų manė, kad vakcinas visada apsaugo nuo infekcinių ligų (Žagminas et al., 2007). 2014–2015 m. atlikto tyrimo su pogimdyvinėmis moterimis Kaune kiek daugiau nei pusė respondenčių (57,3 proc.) manė, kad vakcinas veiksmingai apsaugo vaikus nuo infekcinių ligų (Šeškutė et al., 2018). Panašūs gauti ir apklausos Klaipėdos mieste rezultatai, kur vos daugiau nei pusė (54 proc.) respondentų pareiškė, kad pasitiki vakcinų efektyvumu (Lidžiūtė ir Stasiuvienė, 2015). 2018 m. gegužės mėn. atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa parodė, kad 80 proc. respondentų tiki vakcinų efektyvumu, tačiau visuomenės požiūris smarkiai pasikeitė 2018 m. spalį, kai vakcinų efektyvumą teigiamai vertino jau tik 60 proc. Lietuvos gyventojų (EU Vaccine Confidence Project, 2018; Wellcome Global Monitor, 2019). Vis dėlto 2019 m. Lietuvos gyventojų nuomonė apie vakcinų efektyvumą pasiekė

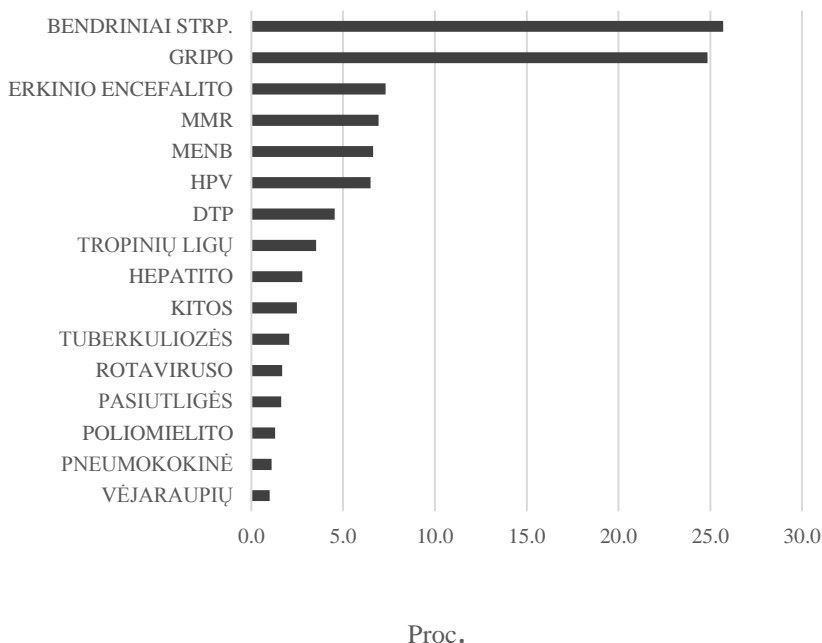
aukščiausią tašką per pastaruosius dešimtmečius, kai 83 proc. Lietuvos gyventojų manė, kad vakcinos yra efektyvios (EU Special Eurobarometer, 2019). *Vakcinacijos saugumas*. Vakcinų saugumas – vienas iš kontroversinių klausimų pasauliniuose debatuose dėl vakcinacijos. Žagminas et al. (2007) nustatė, kad 2003–2004 m. 66,7 proc. vilniečių manė, kad skiepai yra saugūs. Šeškutės et al. (2018) atliktas tyrimas Kaune parodė, kad vakcinų saugumu tikėjo 57 proc. pogramdyvinių moterų. Lidžiūtės et al. (2015) apklausoje pateiktas dvigubas teiginys – apie vakcinų saugumą ir efektyvumą – kurį pozityviai įvertino 60,6 proc. respondentų. 2018 m. gegužės mėn. atlikta reprezentatyvi apklausa parodė, kad 81,2 proc. Lietuvos gyventojų tikėjo vakcinų saugumu (EU Vaccine Confidence Project, 2018), o 2018 m. spalio mėnesio apklausoje respondentų, sutinkančių su panašiu teiginiu, sumažėjo iki 52 proc. (Wellcome Global Monitor, 2019). Nors 2019 m. atlikta Specialioji „Eurobarometro“ apklausa tiesiogiai nematavo požiūrio į vakcinacijos saugumą, 55 proc. respondentų teigė manantys, kad skiepai dažnai sukelia rimtų šalutinių poveikių. *Pirmojo empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas*. Atsižvelgiant į visuomenės požiūrio į vakcinas skirtumus skirtinguose regionuose ir tarp skirtingų demografinių grupių (pvz., Lidžiūtė ir Stasiuvienė, 2015; Kriščiūnienė et al., 2016; Šeškutė et al., 2018), akcentuojamas požiūrio į vakcinas stebėjimo poreikis ne tik nacionaliniu, bet ir vietiniu lygmeniu. Atidesnis visuomenės požiūris į vakcinas monitoringas (stebėseną) padėtų identifikuoti vakcinomis abejojančių individų klasterius Lietuvoje ir palengvintų atitinkamų visuomenės sveikatos bei elgsenos intervencijos priemonių naudojimą (Larson et al., 2016; Kennedy et al., 2011). Rezultatai taip pat atskleidžia skirtingą požiūrį į skirtingas vakcinas. Pavyzdžiui, apklausos rodo, kad, palyginti su tymų vakcina ar vakcinacija apskritai, Lietuvos gyventojai skeptiškai vertina gripo vakciną tiek saugumo, tiek efektyvumo aspektu (Kuprevičienė ir Žagminas, 2014; Vaccine Confidence Project, 2018). Tyrimų rezultatai atskleidė, kad visuomenės nuomonė apie skiepus yra nenusistovėjusi, svyruojanti.

Pavyzdžiui, 2018 m. pabaigoje beveik trečdalis Lietuvos gyventojų buvo nusiteikę skeptiškai dėl vakcinų svarbos, tačiau po tymų protrūkio 2019 m. lietuvių požiūris į vakcinų svarbą ir vėl pagerėjo. Galiausiai, rezultatai rodo sistemingą skirtumą tarp visuomenės požiūrio į vakcinacijos svarbą ir vakcinų efektyvumą / saugumą. Jei Lietuvos gyventojų požiūris į vakcinų svarbą yra teigiamas, tada požiūris į vakcinų saugumą ir efektyvumą yra atsargesnis. Šis skirtumas gali reikšti, kad dalis asmenų, kurie supranta vakcinų svarbą, gali rinktis atidėti skiepus dėl nerimo, susijusios su vakcinų šalutiniu poveikiu.

Antrasis empirinis tyrimas: internetinės žiniasklaidos turinio apie skiepus analizė. Iš viso atrinkti ir išanalizuoti 2093 straipsniai apie skiepus. *Žiniasklaidos turinio apie skiepus apimtis.* Nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2018 m. gruodžio 31 d. analizuoti naujienų portalai publikavo 2093 straipsnius apie skiepus, iš kurių 905 straipsniai (43,2 proc.) susiję su vaikų skiepijimu. Rezultatai rodo bendrą straipsnių apie skiepus skaičiaus augimo tendenciją. Didžiausias per 2008–2018 m. publikuotų straipsnių skaičius buvo 2018 metais. *Straipsnių temos.* 2008–2018 m. internetinės žiniasklaidos dėmesio daugiausiai sulaukė skiepai nuo gripo, erkinio encefalito, tymų, kiaulytės ir raudoniukės (MMR), B tipo meningokokinės infekcijos (MENB), žmogaus papilomos viruso (ŽPV). Iš 2093 straipsnių maždaug ketvirtadalis (24,8 proc.) skirta skiepams nuo įvairių rūšių gripo. Palyginti – visos kitos vakcinos internetinėje žiniasklaidoje minimos retai.

Pavyzdžiui, straipsniai apie erkinio encefalito, MMR, B tipo meningokokinės infekcijos ir ŽPV skiepus sudarė nuo 7,3 proc. iki 6,5 proc. bendro straipsnių skaičiaus, o straipsniai apie difterijos-stabligės ir kokliušo vakciną (DTP) – 4,5 proc. bendro straipsnių skaičiaus. Straipsniai apie poliomielitą, pneumokokinės infekcijos, vėjaraupių, rotaviruso skiepus sudarė mažiau nei 2 proc. bendro straipsnių skaičiaus. Straipsnių apie vaikų skiepus (n = 905) analizė parodė, kad

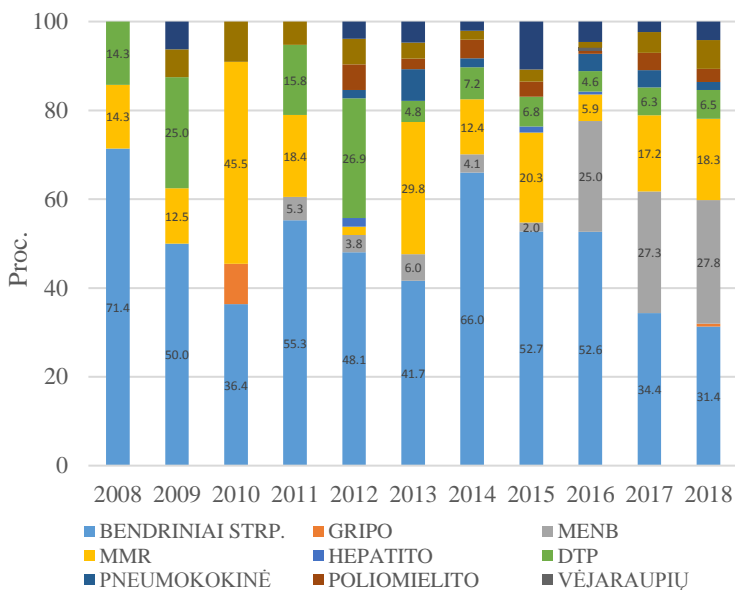
su vaikų skiepais susiję klausimai dažniausiai aptariami bendro pobūdžio straipsniuose (46,4 proc.), t. y. straipsniuose apie kelias tarpusavyje nesusijusias vakcinas, arba neminint jokios konkrečios vakcinos.

2 pav. Straipsnių pasiskirstymas internetinėje žiniasklaidoje pagal vakciną (procentais)

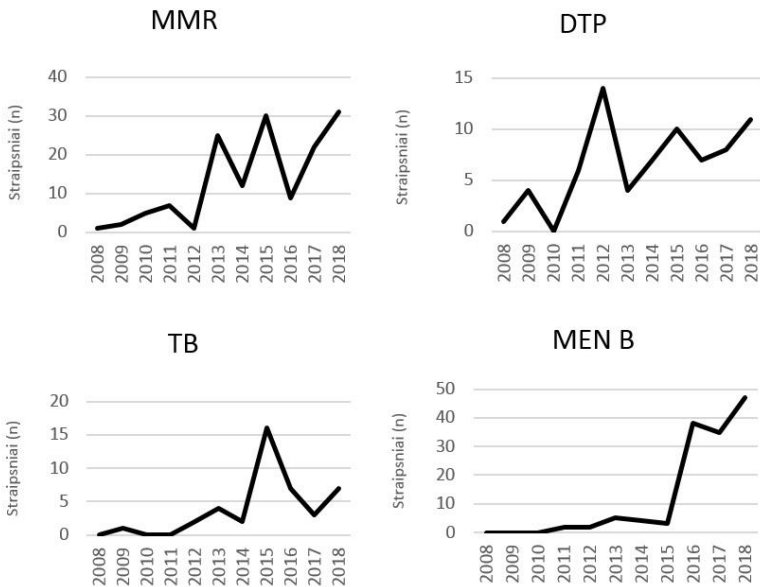
Iš konkrečių vakcinų straipsniuose apie vaikų skiepus daugiausia dėmesio sulaukia MMR (16 proc.) ir B tipo meningokokinės infekcijos vakcinos (15 proc.). Straipsniai apie DTP, tuberkuliozės,

rotaviruso, pneumokokinės infekcijos, poliomiélito, hepatito, vejaraupių ir gripo vakcinas sudaro mažą – nežymią bendro straipsnių skaičiaus apie vaikų skiepus dalį (7,9 proc. – 0,1 proc.). Detalesnė straipsnių apie vaikų skiepus analizė rodo, kad žiniasklaidos dėmesys konkrečioms vakcinoms kito per laiką: 3 pav. matoma, kad iki 2010 m. žiniasklaidos turinys vaikų skiepų tema buvo palyginti homogeniškas. Daugiausia publikuojama bendro pobūdžio straipsnių apie skiepus, straipsnių apie MMR, DTP, TB ir rotaviruso vakcinas. Nuo 2011 m. matoma ryškėjanti straipsnių temų įvairovė.

3 pav. Internetinės žiniasklaidos dėmesio vaikų vakcinoms kaita (%)

Kaip matome 4 pav., daugeliu atvejų žiniasklaidos dėmesys konkrečioms vakcinoms yra ciklinis, matomi staigūs pikai ir paskui sumažėjimas.

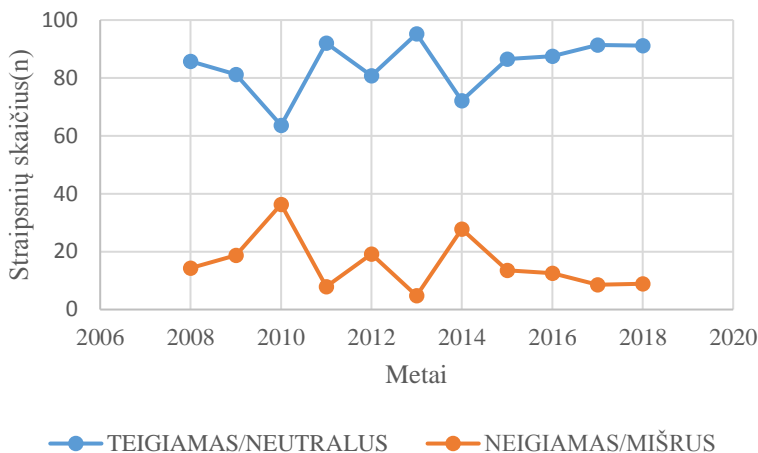
4 pav. Straipsniai apie vaikų skiepus pagal vakcinas ir metus (n)

Remiantis Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro epidemiologinės infekcinių ligų statistikos duomenimis (2020), buvo nustatyta vidutinė teigiama straipsnių apie konkrečias vakcinas skaičiaus ir jomis valdomų ligų protrūkių koreliacija: DTP vakcina ir kokliušo protrūkiai (Pearsons $r = .74$), MMR vakcina ir tymų protrūkiai (Pearsons $r = .47$). Kitaip nei DTP ir MMR vakcinų, meningokokinės infekcijos atvejų ir straipsnių skaičiaus koreliacija neigiama (Pearsons $r = -.28$). *Straipsnių autorystės rūšis.* Maždaug du trečdalius (65 proc.) bendro straipsnių apie skiepus skaičiaus sudaro originalūs straipsniai. Naujienu agentūrų platinami straipsniai sudaro 17 proc. imties, panaši proporcija nustatyta ir pakartotinai skelbiamo (kitų šaltinių

informacijos) kategorijoje (15 proc.). Reklaminiai straipsniai sudaro nedidelę bendro turinio dalį – 3 proc. Straipsnių apie vaikų skiepus autorystės pasiskirstymas nuo bendros imties reikšmingai nesiskiria. Daugiausia originalių straipsnių rašoma apie ŽPV, hepatito, pneumokokinės infekcijos, vėjaraupių, tuberkuliozės ir pasiutligės vakcinas, o kitų informacijos šaltinių turinys būdingesnis gripo, MMR, poliomieliito ir tropinių ligų vakcinų kontekste. *Šaltiniai*. Dauguma straipsnių (63 proc.) turi tiesioginius informacijos šaltinius. Dažniausi tiesioginiai informacijos šaltiniai straipsniuose yra medikai (28 proc.) ir visuomenės sveikatos specialistai (22 proc.). Kiti dažnesni šaltiniai – politikai (18 proc.) ir nespecialistai (17 proc.). Mokslininkai sudaro mažą tiesioginių informacijos šaltinių proporciją – 8 proc., homeopatai ir teisininkai – 1 proc. bendros straipsnių su tiesioginiais šaltiniais imties. Straipsnių be tiesioginių šaltinių proporcija – 37 procentai. Tai reiškia, kad informacija apie skiepus šiuose straipsniuose pagrįsta antriniais šaltiniais, pvz., tokių organizacijų kaip PSO ataskaitomis arba kitų naujienų portalų informacija. Daugelyje šių straipsnių yra nuoroda į bent vieną antrinį šaltinį (79 proc.). Vadinasi, 7,7 proc. straipsnių, publikuotų 2008–2018 m., neturėjo nė vieno tiesioginio ar netiesioginio šaltinio. Straipsnių be tiesioginių šaltinių apie vaikų skiepus proporcija 38 procentai. Bendrai 8,4 proc. straipsnių apie vaikų skiepus nagrinėtuose internetinių naujienų portaluose neturi jokių šaltinių. Dažniausi tiesioginiai šaltiniai straipsniuose apie vaikų skiepus – medikai (27,7 proc.), politikai ar kt., valstybės tarnautojai (21,9 proc.) ir visuomenės sveikatos specialistai (20,8 proc). Nespecialistai, pvz., pramogų pasaulio atstovai arba tėvai, taip pat dažni informacijos šaltiniai (17,4 proc.). Mokslininkai, farmacijos industrijos atstovai ir kt. šaltiniai sudaro nedideles tiesioginių šaltinių proporcijas (5 proc. ir mažiau).

Straipsnių sentimentų analizė. Straipsnių sentimentų (tono) analizė atlikta naudojant straipsnių apie vaikų skiepus imtį (N = 905). Daugiau nei pusė straipsnių apie vaikų skiepus buvo teigiami (61,8 proc.), t. y. aiškiai palaikantys / skatinantys vakcinų svarbos, efektyvumo, saugos

suvokimą ir (arba) vakcinaciją. Ketvirtadalis straipsnių buvo neutralūs (25 proc.), t. y. neturėjo aiškaus sentimentu vakcinoms, bet juose taip pat nepateikiama jokių negatyvių nuostatų skiepi klausimu.

5 pav. Straipsniuose išreiškiamas požiūris į vakcinas

Siekiant aiškumo, teigiami ir neutralūs straipsniai buvo sugrupuoti parodant, kad 86,9 proc. visų straipsnių buvo iš esmės teigiami arba išreiškė stiprų vakcinų / vakcinacijos palaikymą, arba neturėjo jokios vakcinų įvaizdžiui žalą darančios informacijos. Tik 4,4 proc. straipsnių buvo neigiami – juose aiškiai kvestionuojama arba neigiama vakcinų svarba, efektyvumas ir (arba) saugumas, vakcinoms siejamos su nepagrįstomis komplikacijomis; 8,6 proc. straipsnių pateikiamos abi sentimentu pusės. Nespecialistai, t. y. pramogų pasaulio atstovai, tėvai, kaip šaltiniai pasirodo daugiau nei pusėje negatyvių arba mišraus tono straipsnių apie vaikų skiepi (56,1 proc. ir 59,0 proc. atitinkamai). Teigiamuose arba neutraliuose straipsniuose nespecialistai sudaro 8 proc. informacijos šaltinių. 5 pav. pavaizduotas negatyvių ir mišraus tono straipsnių pasiskirstymas laiko atžvilgiu. Duomenys rodo, kad tų atvejus/protrūkius seka

negatyvaus ir (arba) mišraus tono straipsniai apie skiepus. Tokių straipsnių sumažėja protrūkių metu, kai padidėja pozityvių straipsnių skaičius. *Straipsniuose nagrinėjamos tematikos.* Teminė analizė parodė, kad dažniausiai teigiamuose straipsniuose apie skiepus aptariama ligos rizika / vakcinų nauda (86,4 proc.), pvz., minima populiacijos rizika susirgti infekcinėmis ligomis ir (arba) argumentuojama vakcinų svarba. Antra populiari tema – abejonės skiepais (36,6 proc.), kuri rutuliojama diskusijomis apie mažėjančią vaikų skiepavimo apimtį ir stiprėjančias antivakcinacijos nuostatas šalyje ir pasaulyje. Skiepų saugumas / efektyvumas (13,2 proc.) bei galimas šalutinis poveikis (4,3 proc.) sudaro mažą temų dalį. Neigiamuose straipsniuose apie vaikų skiepus dažniausiai nagrinėjama vakcinų rizika, abejojama skiepų saugumu ir (arba) efektyvumu (52,5 proc.), pranešama apie tariamas vakcinacijos komplikacijas (42,5 proc.). Komplikacijų tema plėtojama dramatiškomis istorijomis, nespecialistų pasakojimais arba gandais apie neigiamą vakcinų / vakcinacijos poveikį. Straipsniuose nagrinėjamų problemų analizė taip pat leidžia geriau suprasti ir sisteminti diskursą apie specifines vakcinas. Pavyzdžiui, straipsniuose apie MMR skiepą dažnai rašoma apie atvejus / protrūkius (80,3 proc.), o beveik kas antrame straipsnyje (45,9 proc.) minimas arba nagrinėjamas visuomenės abejojimo skiepais reiškinys. Įdomu, kad MMR skiepo saugumas / efektyvumas bei galimas šalutinis poveikis aptariami tik atitinkamai 4,9 proc. ir 2,5 proc. straipsnių. Kitaip nei straipsniuose apie MMR skiepus, straipsniuose apie meningokokinės vakcinos skiepus vyrauja diskusijos apie viešąją vakcinacijos politiką (66,3 proc.), aptariamas poreikis pridėti šią vakciną prie kompensuojamųjų vakcinų sąrašo. Vakcinos saugumo / efektyvumo tema (9,8 proc.) ir galimi šalutiniai poveikiai (5,4 proc.) minimi beveik dvigubai didesnėje proporcijoje straipsnių, palyginti su straipsniais apie MMR vakciną. *Antrojo empirinio tyrimo rezultatų apibendrinimas.* Lietuvos internetinė žinaišklaida domisi skiepais ir dėmesys skiepų temai analizuotuose portaluose didėja. Žiniasklaidos

dėmesys vakcinoms kartais, bet ne visada asocijuojamas su įvykiais, tokiais kaip epidemijos, arba viešosios politikos klausimais. Tai atitinka panašius tyrimus, atliktus Jungtinėje Karalystėje (Harding, 1985), Italijoje (Odone et al., 2017), bei žiniasklaidos vertybių teorijas ir teorijas, nagrinėjančias žiniasklaidos dėmesį rizikos, mokslo, sveikatos bei technologijų temoms (pvz., Hodgetts et al., 2008). Žiniasklaidos dėmesys skiepų temai dažniausiai yra ciklinis, kinta kartu su aktualių įvykių epizodais. Pasak Singer et al. (1994), rašydami rizikos temomis, žurnalistai dažniausiai telkia dėmesį į konkrečius įvykius ir „tiesiogines pasekmes“, o ne „problemas“ ir „perspektyvinius svarstymus“, ir tai iš dalies galėtų paaiškinti ciklinio dėmesio skiepams priežastis. Vis dėlto ciklinis žiniasklaidos dėmesys vaikų skiepams nėra būdingas visų vakcinų kontekste. Rezultatai rodo, kad vienos vakcinas ar su jomis susijusios istorijos žiniasklaidos vertybių veiksniais atitinka labiau už kitas. Pavyzdžiui, bendros straipsnių imties analizė parodė, kad gripo vakcina sudaro didžiąją dalį dėmesio konkrečioms skiepams (24,8 proc.); tai koreliuoja su panašiais tyrimais, atliktais kitose šalyse – pvz., Powell et al. 2016 (JAV ir Kanada); Odone ir Signorelli, 2016 (Italija). Straipsniai apie kitas vakcinas sudarė gerokai mažesnes proporcijas. Pavyzdžiui, nagrinėti portalai skyrė maždaug 10 kartų daugiau dėmesio gripo skiepams nei skiepams nuo tuberkuliozės, kuri Lietuvoje yra endeminė liga. Straipsniai apie poliomielitą vakciną, kuri turėjo būti įtraukta į didelį rezonansą sukėlusį privalomojo skiepavimo įstatymą, nagrinėtuose portaluose publikuoti mažiau nei 40 kartų.

Straipsnių autorystės analizė parodė, kad trečdalią publikuojamų straipsnių rašo „trečiosios šalys“; dalys originalių straipsnių tekstų kartais atkartojami pažodžiui. Galima priežastis – didelė informacijos paklausa, verčianti žurnalistus ir žiniasklaidos kanalus generuoti nuolatinį turinį ir palaikyti skaitytojų dėmesį bei skaičius. Ne tik straipsnių autoriai, bet ir straipsniuose naudojami šaltiniai gali formuoti straipsniuose pateikiamas nuostatas apie vakcinas, tai ypač svarbu straipsniuose apie mokslą ir sveikatą – sritis, kurios dažnai nėra

tiesioginiame žurnalistų ekspertizės lauke. Tyrimas parodė, kad analizuotuose naujienų portaluose dažniausi tiesioginiai šaltiniai yra medikai, visuomenės sveikatos specialistai ir politikai. Galima daryti išvadą, kad skiepų temos ekspertai Lietuvoje (t. y. medikai, visuomenės sveikatos specialistai) aktyviai naudojami progomis komunikuoti su visuomene apie skiepus per žiniasklaidos priemones. Iš galimų skiepų temas ekspertų į diskusijas mažiausiai įtraukti arba įsitraukę yra mokslininkai. Nespecialistai sudaro penktadalį tiesioginių šaltinių apie skiepus ir grupuojasi neigiamuose ar mišraus tono straipsniuose. Nespecialistų pasirodymas straipsniuose prognozuoja neigiamą straipsnio toną. Vis dėlto vaikų skiepų tema analizuotuose naujienų portaluose daugiausia pateikiama teigiamai. Neigiamų ar mišraus tono straipsnių nedaug ir tai koreliuoja su panašiais atliktais tyrimais kitose šalyse (pvz., Goodyear-Smith et al., (2007) Naujojoje Zelandijoje; Odone et al. (2018) Italijoje). Neigiami straipsniai apie skiepus galimai atsiranda prieš tokių ligų kaip tymai protrūkius ir sumažėja jų metu. Teigiami straipsniai pasiskirsto pagal priešingą tendenciją – analizė parodė, kad jų padaugėja tymų atvejų / protrūkių metu ir sumažėja šiems pasibaigus. Straipsniuose svarstomų tematikų analizė atskleidė ryškius skirtumus tarp teigiamų ir neigiamų straipsnių apie skiepus. Neigiami straipsniai dažnai mini vakcinų riziką ir (arba) tariamas vakcinacijos komplikacijas, ir didelė dalis šios informacijos šaltinių yra tėvai, pasakojantys dramatiškas istorijas apie skiepų komplikacijas. Teigiamuose straipsniuose apie skiepus yra priešingai – vyrauja ekspertai, rekomenduoja skiepus ir pabrėžia jų svarbą.

4. DISKUSIJA IR IŠVADOS

Nors tyrimų rezultatai atskleidžia įdomių aspektų apie žurnalistines normas ir praktikas, formuojančias žiniasklaidos turinį apie skiepus Lietuvoje, rezultatų interpretavimas pasitelkiant žiniasklaidos

poveikio teorijas suteikia įdomių įžvalgų apie galimą šio turinio poveikį visuomenės nuomonei. Pavyzdžiui, pagal darbotvarkės nustatymo teoriją žiniasklaidos dėmesys problemoms galimai veikia ne tik temų žinomumą visuomenėje, bet ir jų svarbos vertinimą (McCombs ir Shaw, 1972; Iyengar et al., 1982). O straipsniuose akcentuojamos temos gali tapti ne tik individų nuomonės formavimo veiksniumi, bet ir daryti įtaką individų priimamiems sprendimams (Scheufele, 2006; McCombs, 2004; Scheufele, 1999; Kahneman, 2011).

Skiepių temos reprezentacijų Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje rezultatas galėtų būti dvejopas. Daug dėmesio skiepams gali skatinti bendrą visuomenės sąmoningumą apie vakcinas ir vakcinomis valdomas infekcijas, kaip parodyta kituose atliktuose tyrimuose (pvz., Kelly et al., 2009). Disproporcinis dėmesys konkreitiems skiepams gali taip pat ir sumažinti sąmoningumą kai kurių vakcinų atžvilgiu bei paversti vienas ligas svarbesnėmis už kitas. Antra, keli tyrimai yra parodę, kad vakcinacijos nuostatos / elgsena gali būti veikiamos vadinamojo pasklidimo efekto (angl. *Spill-over effect*) (Chang et al. 2018, Andenberg et al., 2011), todėl svarbu suprasti, kaip disproporcinis dėmesys vienai vakcinai bei iš jo kylantys naratyvai ir sukurti įvaidžiai gali veikti kitų vakcinų suvokimą. Pavyzdžiui, turint omenyje didelį internetinės žiniasklaidos dėmesį gripo vakcinai Lietuvoje bei ganėtinai vidutinišką Lietuvos gyventojų nuomonę apie šią vakciną, kyla tolesnių tyrimų poreikis, siekiant suprasti, kaip žiniasklaidos reprezentacijos apie gripo skiepus gali veikti nuomonę apie kitas vakcinas.

Pirmasis empirinis tyrimas parodė, kad Lietuvos gyventojams patikimiausias informacijos apie skiepus šaltinis yra gydytojai. Žiniasklaidos analizė parodė, kad medikai ir visuomenės sveikatos specialistai yra dažniausi tiesioginiai skiepių informacijos naujienose šaltiniai. Svarbu atkreipti dėmesį, kad, nors Lietuvos gyventojai pasitiki mokslininkais, šių ekspertų balsų internetinės žiniasklaidos diskusijose apie skiepus beveik negirdima (Wellcome Global Monitor,

2019). Tyrimai rodo, kad tarp kliūčių dažniau įsitraukti į mokslo komunikaciją Lietuvos tyrėjai nurodo silpnas tokios veiklos tradicijas Lietuvoje, prastą saviveiksmingumo vertinimą (Valinčiūtė, 2020). Aktyvesnis Lietuvos tyrėjų įsitraukimas į viešąją komunikaciją apie skiepus yra klausimas, reikalaujantis daugiau tyrimų ir praktinių įsitraukimo skatinimo priemonių/galimybių. Kita vertus, nagrinėtuose internetiniuose naujienų portaluose nespecialistai, t. y. tėvai, pramogų pasaulio atstovai ir kt., yra taip pat dažni informacijos apie skiepus šaltiniai. Vis dėlto dažniausiai šie šaltiniai aptinkami neigiamuose ir mišraus tono straipsniuose apie skiepus. Nors šis tyrimas suteikia papildomų įrodymų, kad antivakcinacijos diskursą Lietuvoje galima skatinti plačiosios visuomenės atstovai, šie rezultatai taip pat rodo, kad perdėm retai viešosiose diskusijose apie skiepus girdimi vakcinas palaikančių tėvų balsai. Tyrimai rodo, kad skiepų svarbos argumentai, perteikiami iš tėvų perspektyvos, gali turėti teigiamą įtaką vakcinacijos nuostatoms, todėl šios grupės at(si)ribojimas yra neaiškus tiek iš žurnalistinės, tiek iš bendros visuomenės sveikatos kampanijų perspektyvos (Horne et al. 2015).

Pagal rėminimo ir temų atributų darbotvarkės nustatymo teorijas, žiniasklaidos turinys gali veikti ne tik problemų žinomumą, svarbos vertinimą, bet ir kaip tos problemos yra suvokiamos (Scheufele, 1999; Weaver et al., 2004; McCombs, 2004). Skirtingi temų vaizdavimai ar dėmesys konkreitiems jų aspektams gali suteikti joms skirtingas reikšmes, skatinti skirtingas temų interpretacijas (Scheufele, 2006; McCombs, 2004). Dažnesnis kai kurių temų aspektų akcentavimas gali paversti juos reikšmingesniais ir dažniau naudojamais nuomonės formavimo ir sprendimų priėmimo procesuose (McCombs, 2004; Scheufele, 2000; Kahneman, 2011). Atlikta straipsnių sentimentų analizė atitinka kitus panašius tyrimus ir rodo, kad analizuotų Lietuvos internetinių naujienų portalų skaitytojus dažniausiai pasiekia teigiamos / neutralios naujienos apie skiepus (e.g. Goodyear-Smith, 2007 arba Odone et al., 2018). Apskritai tai yra pozityvus rezultatas, rodantis, kad Lietuvos naujienų platformose mažai netikrų naujienų

(angl. *Fake news*) apie skiepus ar aiškios dezinformacijos, galinčios formuoti neigiamas visuomenės nuostatas apie vakcinaciją. Nepaisant to, apie 13 proc. straipsnių apie vaikų skiepus nagrinėtuose portaluose yra neigiami arba juose pateikiami mišrūs sentimentai apie skiepus. Yra tyrimų, rodančių neigiamo žiniasklaidos turinio apie skiepus ir jo poveikio vakcinacijos nuostatomis / elgeseni sąsają. Tai leidžia daryti prielaidą apie teorinę tokio turinio poveikio galimybę ir Lietuvoje (pvz., Tran et al., 2018; Lewis ir Speers, 2003; Morimoto et al., 2015). Naudojant kaip pavyzdį tymų (kuriems skirta MMR vakcina yra tapusi pagrindiniu antivakcinacinių nuostatų objektu) protrūkius ir neigiamus straipsnius apie skiepus, nustatyta, kad tokie straipsniai dažniausiai pasirodo tarp tymų protrūkių, o jiems vykstant – šių straipsnių sumažėja. Tymų protrūkių metu atvirksčiai – padaugėja teigiamo / neutralaus turinio apie skiepus. Rezultatai leidžia daryti atsargią prielaidą, kad nagrinėtų žiniasklaidos portalų skaitytojus neigiama informacija apie skiepus pasiekia būtent tada, kai šia tema žiniasklaidos aktyvumas būna sumažėjęs, t. y. nesant įvykių, skatinančių žiniasklaidos dėmesį. Tai turi didelę reikšmę skieprijimą skatinančioms ir visuomenės nuostatas skiepų tema formuojančioms visuomenės sveikatos kampanijoms. Kokybinis žiniasklaidos turinio rezultatų analizės palyginimas su pirmojo empirinio tyrimo rezultatais rodo, kad po neigiamų straipsnių apie skiepus būna visuomenės nuomonės apie skiepus nuosmukis, tačiau tiesioginio ryšio negali būti nustatyta ir jis turėtų būti išnagrinėtas naudojant kitus empirinius metodus.

Galiausiai, straipsniuose nagrinėjamų tematikų analizė parodė, kad teigiamuose straipsniuose apie skiepus ligų rizika ir vakcinacijos nauda yra dažniausiai aptariamasis vakcinų temos aspektas. Ši tema paprastai rutuliojama pateikiant faktinę informaciją apie infekcinę ligą (-as) (pvz., ligos simptomus) ir (arba) informaciją apie atitinkamą (-as) vakciną (-as) (pvz., skiepavimo tvarkaraštį). Kiti straipsniuose nagrinėjami aspektai – tai ligos protrūkių, politikos klausimai ir antivakcinacinis judėjimas – aptariami apytiksliai trečdalyje

straipsnių. Analizė taip pat parodė, kad skirtingos konkrečios vakcinos turi skirtingą teminių asociacijų modelį, galintį turėti įtakos nuostatomis apie vakcinas formuoti. Kai kurie tyrimai rodo, kad dažnas visuomenės abejonių skiepais minėjimas gali nesąmoningai sukelti „užkrato efektą“, t. y. abejones perkelti skaitytojams (Kahan, 2013; Hershey ir kt., 1994). Kituose tyrimuose teigiama, kad skiepių politizavimas taip pat gali sumažinti visuomenės pasitikėjimą skiepais (Fowler ir Gollust, 2015). Neigiami straipsniai apie skiepius yra konkretesni ir dažniausiai juose aptariamos dvi pagrindinės temos – vakcinų rizika ir (arba) vakcinų sukeltos komplikacijos. Pirmasis disertacijoje aprašytas empirinis tyrimas parodė didelę spragą tarp Lietuvos gyventojų požiūrio į vakcinų svarbą ir to, ką jie mano apie vakcinų veiksmingumą ir saugumą. Visuomenės nuomonė apie vakcinų svarbą yra daugiau ar mažiau teigiama, o požiūris į vakcinų veiksmingumą ir saugumą yra kritiškesnis. Maždaug 3 iš 10 lietuvių abejoja skiepių saugumu / veiksmingumu, o tai reiškia, kad skiepių rizikos suvokimas Lietuvoje yra gana didelis. Aukštas rizikos suvokimas yra tiek kalbant apie konkrečias vakcinas (vaikų skiepai, gripo skiepai), tiek vakcinas apskritai. Antrajame empiriniame tyrime pristatyta žiniasklaidos turinio analizė atskleidė, kad dezinformacija apie vakcinų efektyvumą ir saugumą Lietuvos internetinėse naujienose egzistuoja, tačiau yra ribota. Vis dėlto tyrimas taip pat atskleidė, kad diskusijų apie vakcinų saugumą / veiksmingumą ir galimą šalutinį poveikį nagrinėtuose portaluose mažai. Tai gali reikšti, kad skaitytojų nepasiekia jiems atkuali informacija.

IŠVADOS:

1) Lietuvos gyventojai turi aukštą rizikos suvokimo apie skiepius lygį. Dauguma Lietuvos gyventojų sutinka dėl skiepijimo svarbos, tačiau nerimauja dėl skiepių efektyvumo ir saugumo. Šis skirtumas tarp požiūrio į vakcinacijos svarbą ir efektyvumą / saugumą yra nuolatinis per laiką. Požiūris į skiepius nėra nusistovėjęs ir linkęs svyruoti. Tai

gali reikšti, kad yra nemažai gyventojų, kurie nėra tvirtai apsisprendę dėl skiepų ir turi paveikią nuomonę dėl skiepų ir skiepijimosi ketinimo.

2) Tęstinis visuomenės požiūris į skiepus stebėjimas galėtų įspėti apie galimus ligų protrūkius. Nors šis tyrimas neleidžia daryti platesnių išvadų, tačiau turimi duomenys rodo, kad ligų protrūkiai įvyksta tada, kai visuomenės požiūris į skiepus būna labiau neigiamas. Pavyzdžiui, po tokios ligos kaip tymai protrūkių visuomenės požiūris į skiepus pagerėja, tačiau teigiamos nuostatos vėl smunka epidemijoms pasibaigus. Šis rezultatas turi ir praktinę svarbą – vietoje *ad hoc* visuomenės sveikatos komunikacijos kampanijų epidemijų metu daugiau dėmesio galėtų būti skiriama teigiamam požiūriui į vakcinas ugdyti tarp ligų protrūkių.

3) Internetinėje žiniasklaidoje skiriama daug dėmesio gripo skiepams, o dėmesys kitoms vakcinoms yra menkas. Lietuvos gyventojai nurodo, kad žiniasklaida yra dažnas informacijos apie skiepus šaltinis. Apskritai, Lietuvos internetiniai naujienų portalai skiria daug dėmesio skiepams. Tačiau, lyginant su bendru straipsnių skaičiumi, dėmesys tokioms (vaikų) vakcinoms kaip MMR (tymai-kiaulytė-raudoniukė), DTP (difterija-stabligė-kokliušas) ir poliomielito vakcinai yra menkas arba nedidelis. Tai gali turėti poveikį šių vakcinų / ligų žinomumui, blogiausiu atveju – sukelti abejonių tokių skiepų poreikiu.

4) Ši išvada suponuoja mintį, kad tam tikros vakcinoms sulaukia daugiau dėmesio nei kitos. Duomenų analizė rodo, kad žiniasklaidos dėmesys dažnai yra ciklinis. Žiniasklaidos dėmesį dažnai lemia su vakcinomis susiję įvykiai, pavyzdžiui, ligų protrūkiai ar politinės diskusijos, bet šios tendencijos nebūtinai taikomos visiems skiepams. Antai, nepaisant daugybės kokliušo atvejų 2008–2018 metais,

įskaitant kelis mirties atvejus, žiniasklaidos dėmesys DTP vakcinai, palyginti su MMR, yra stebėtinai mažas.

5) Lietuvos internetinės žiniasklaidos susidomėjimas vaikų vakcinomis yra reaktyvus ir atitinka tipinius visuomenės / žiniasklaidos susidomėjimo aktualiomis problemomis modelius. Nepaisant mažėjančios vaikų skiepavimo apimtys ir ligų protrūkių, vaikų vakcinacijos klausimas Lietuvos viešojoje erdvėje aptariamam laikotarpiu galimai buvo „ikiprobleminiame etape“: klausimo svarbą pripažino ekspertai, tačiau visuomenė įvertino nepakankamai (Downs, 1972). Galima daryti prielaidą, kad dėl 2019 m. tymų protrūkio šis klausimas tapo vienu iš pirmųjų visuomenės darbotvarkės klausimų. Turint omenyje ribotą visuomenės gebėjimą ilgą laiką sutelkti dėmesį ties viena problema, visuomenės sveikatos specialistai susidurs su neišvengiamu iššūkiu išlaikyti žiniasklaidos ir visuomenės susidomėjimą skiepų problemomis (Downs, 1972).

6) Internetiniai naujienų portalai dažniausiai publikuoja teigiamas, ekspertų nuomonėmis paremtas naujienas apie skiepus. Nors žiniasklaida neretai sulaukia kritikos dėl abejonių skiepais plėtojimo, remiantis atliktu tyrimu šių nuostatų negalima patvirtinti. Išskyrus nedaugelį atvejų, naujienose perteikiamas teigiamas arba neutralus požiūris į vakcinas. Rezultatai indikuoja, kad teigiamų straipsnių padaugėja tymų protrūkių metu. Šiems pasibaigus, pasirodo daugiau neigiamų straipsnių. Šie rezultatai suteikia svarbių įžvalgų, kurios gali pagerinti mūsų supratimą, kada visuomenę pasiekia neigiamos idėjos apie skiepus ir kada gali būti formuojamos neigiamos vakcinacijos nuostatos.

7) Tyrimas parodė, kad daugumoje straipsnių apie vakcinas pateikiama sveikatos priežiūros specialistų ir (arba) visuomenės sveikatos specialistų nuomonė. Mokslininkai tebėra neišnaudotas informacijos apie vakcinas šaltinis. Vis dėlto galima daryti prielaidą,

kad didelė teigiamo diskurso apie vakcinas žiniasklaidoje proporcija susijusi su aktyvia visuomenės sveikatos, medicinos ir valdžios atstovų komunikacija. Tačiau mažai žinoma, kaip Lietuvos visuomenė reaguoja į šių ekspertų nuomonę. Antai yra tyrimų apie bendrą publikos polinkį atmesti ekspertinę, faktais grįstą informaciją, todėl būtų tikslinga atlikti tyrimus, kurie leistų išsiaiškinti žiniasklaidoje apie skiepus pasisakančių ekspertų kaip šaltinių veiksmingumą.

8) Internetinėje žiniasklaidoje daugiausia dėmesio skiriama vaikų skiepų svarbai, tačiau retai nagrinėjami kiti aktualūs klausimai. Straipsniai monotoniški, remiantis kokybine analize galima pažymėti, kad kartais straipsnių teksto dalys kartojamos pažodžiui. Straipsniuose retai kalbama apie tai, dėl ko sunerimę daugelis Lietuvos gyventojų, nepabrėžiamas skiepų saugumas ir veiksmingumas. O neigiamuose straipsniuose apie vakcinas dažnai kvestionuojamas vakcinų saugumas, juose aprašomi jausmingi pasakojimai apie skiepų komplikacijas.

LITERATŪRA

Anderberg, D., Chevalier, A., & Wadsworth, J. (2009). Anatomy of a health scare: education, income and the MMR controversy in the UK. *Journal of Health Economics*, 30(3), p. 515–530.

Baltijos tyrimai (2011). Vakcinosis: Lietuvos gyventojų nuostatos ir patirtis. Gyventojų apklausos rezultatai [internetu]. Prieiga: <http://www.ulac.lt/uploads/downloads/alisauskienes%20pr.pdf>

Begg, N., Ramsay, M., White, J., Bozoky, Z. (1998). Media dents confidence in MMR vaccine. *BMJ*, 316 (561), DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.316.7130.561>

Bodemer, N., Müller, S. M., Okan, Y., García-Retamero, R., & Neumeier-Gromen, A. (2012). Do the media provide transparent health information? A cross-cultural comparison of public information about the HPV vaccine. *Vaccine*, 30 (25), p. 3747–3756 .

Catalan-Matamoros, D., & Peñafiel-Saiz, C. (2019). How is communication of vaccines in traditional media: a systematic review. *Perspectives in Public Health*, 139(1), p. 34–43.

Čaplinskas, S., Razmuvienė, D., Foktas, G. Vakcinosis. (2011). Lietuvos gyventojų nuostatos ir patirtis [internetu]. Prieiga: <http://www.ulac.lt/uploads/downloads/leidiniai/Vakcinosis.pdf>

Chang, L. V. (2018). Information, education, and health behaviors: Evidence from the MMR vaccine autism controversy. *Health Economics*, 27, p. 1043–1062.

Dubé, E., Laberge, C., Guay, M., Bramadat, P., Roy, R., & Bettinger, J. (2013). Vaccine hesitancy: an overview. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 9(8), p. 1763–1773.

Downs, A. (1972). Up and down with Ecology-the Issue-Attention Cycle. *The Public Interest*, 28, p. 38–50.

European Commission. (2019). Special Eurobarometer 488: Europeans' attitudes towards vaccination [internetu]. Priega: file:///C:/Users/1032211/Downloads/ebs_488_sum_en%20(3).pdf

Fowler, E. F., & Gollust, S. E. (2015). The content and effect of politicized health controversies. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 658(1), p. 155–171.

Goodyear-Smith, F., Petousis-Harris, H., Vanlaar, C. Turner, N., Ram, S. (2007). Immunization in the print media—perspectives presented by the press. *Journal of Health Communication*, 12(8), p. 759–770.

Gollust, S.E., Attanasio, L., Dempsey, A. Benson, A.M., Franklin Fowler, E. (2013). Political and news media factors shaping public awareness of the HPV vaccine, *Women's Health Issues*, 23(3), p. 143–151.

Harding, C. M. (1985). Whooping cough vaccination: the case presented by the British national press. *Child: Care, Health and Development*, 11, p. 21–30.

Harding, C.M. (1985). Immunization as depicted by the British national press, *Journal of Public Health*, 7(2), p. 87–98.

Hershey, J. C., Asch, D. A., Thumasathit, T., Meszaros, J., Waters, V. V. (1994). The roles of altruism, free riding, and bandwagoning in vaccination decisions. *Organizational Behaviour and Human Decision Processes*, 59, p. 177-187.

Hodgetts, D., Chamberlain, K., Scammell, M., Karapu, R., & Waimarie Nikora, L. (2008). Constructing health news: possibilities for a civic-oriented journalism. *Health*, 12(1), p. 43–66.

Horne, Z., Powell, D., Hummel, J. E., & Holyoak, K. J. (2015). Countering antivaccination attitudes. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 112(33), p. 10321–10324.

Iyengar, S., Peters, M., Kinder, D. (1982). Experimental Demonstrations of the "Not-So-Minimal" Consequences of Television

News Programs. *The American Political Science Review*, 76(4), p. 848-858.

Kahan, D. M. (2013). A risky science communication environment for vaccines. *Science*, 342, p. 53–54.

Kahneman, D. (2011). *Thinking, Fast and Slow*. New York: Macmillan Publishers.

Kelly, B. J., Leader, A. E., Mittermaier, D. J., Hornik, R. C., & Cappella, J. N. (2009). The HPV vaccine and the media: how has the topic been covered and what are the effects on knowledge about the virus and cervical cancer? *Patient Education and Counseling*, 77(2), p. 308–313.

Kennedy, A. E., LaVail, K. H., Nowak, G. J., Basket, M. M., Landry, S. J. (2011). Confidence about vaccines in the United States: understanding parents&perceptions. *Health Affairs*, 30(6), p. 1151–1159.

Kriščiūnienė, A., Jurgutis, A., Jurgaitienė, D., Strukčinskienė, B. (2016). Miesto ir kaimo gyventojų požiūris į skiepus. *Visuomenės sveikata*, Priedas 2 [internetu]. Priega: <http://www.hi.lt/uploads/pdf/visuomenes%20sveikata/2016.priedas2/Vs%20priedas%202016%20Nr2%20ORIG%20Poziuris%20i%20skiepus.pdf>

Kuprevičienė, N., Žagminas, K. (2014). Lietuvos suaugusiųjų gyventojų ketinimas skiepytis ir jį lemiantys veiksniai. *Visuomenės sveikata*, 3 (66), p. 56–67.

Larson, H. J., de Figueiredo, A., Xiaohong, Z., Schulz, W. S., Verger, P., Johnston, I. G., ... Jones, N. S. (2016). The state of vaccine confidence 2016: Global insights through a 67-country survey. *EBioMedicine*, 12, p. 295–301.

Larson H.J. et al. (2014). Understanding vaccine hesitancy around vaccines and vaccination from a global perspective: A systematic review of published literature, 2007–2012. *Vaccine*, 32, p. 2150-2159.

Lewis, J., Speers, T. (2003). Misleading media reporting? The MMR story. *Nature Reviews Immunology*, 3(11), p. 913–918.

Lidžiūtė, L., Stasiuvienė, D. (2015). Tėvų, kurių vaikai lanko lopšelių, informuotumas apie vakcinas ir jų požiūris į vaikų imunoprofilaktiką. *Visuomenės sveikata*, Priedas 1, p. 102–109.

Margolis, M. A., Brewer, N. T., Shah, P. D., Calo, W. A., Gilkey, M. B. (2019). Stories about HPV vaccine in social media, traditional media, and conversations. *Preventive Medicine*, 118, p. 251–256.

Mason, B. W., Donnelly, P. D. (2000). Impact of a local newspaper campaign on the uptake of the measles mumps and rubella vaccine. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 54(6), p. 473–474.

McCombs, M. E., Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36, p. 176–187.

McCombs, M. (2004). *Setting the agenda: The mass media and public opinion*. Malden, MA: Blackwell.

Morimoto, A., Ueda, Y., Egawa-Takata, T. et al. (2015). Effect on HPV vaccination in Japan resulting from news report of adverse events and suspension of governmental recommendation for HPV vaccination. *International Journal of Clinical Oncology*, 20, p. 549–555.

Odone, A., Tramutola, V., Morgado, M. Signorelli, C. (2018). Immunization and media coverage in Italy: an eleven-year analysis (2007-17), *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 14(10), p. 2533–2536.

Offit, P. A. & Coffin, S. E. (2003). Communicating science to the public: MMR vaccine and autism, *Vaccine*, 8: 22(1), p. 1–6.

Powell, G. A., Zinszer, K., Verma, A., Bahk, C., Madoff, L., Brownstein, J., Buckeridge, D. (2016). Media content about vaccines in the United States and Canada, 2012–2014: An analysis using data from the Vaccine Sentimeter. *Vaccine*, 34 (50), p. 6229–6235.

SAGE. (2014). Report of the SAGE working group on vaccine hesitancy [internetu]. Prieiga:

https://www.who.int/immunization/sage/meetings/2014/october/1_Report_WORKING_GROUP_vaccine_hesitancy_final.pdf

Schäfer, Mike S. (2017). How changing media structures are affecting science news coverage. In Kathleen Hall Jamieson, Dan Kahan and Dietram Scheufele (Eds.), *The Oxford Handbook of the Science of Science Communication* (pp. 51–57). New York: Oxford University Press.

Schmidt, A., Ivanova, A., Schäfer, M. S. (2013): Media attention for climate change around the world: A comparative analysis of newspaper coverage in 27 countries. *Global Environmental Change*, 23(5), p. 1233–1248.

Scheufele, D.A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49(1), p. 103-122.

Scheufele, D.A. (2006). Messages and heuristics: How audiences form attitudes about emerging technologies. In: Turney J Engaging science: Thoughts, deeds, analysis and action (p. 20-25). London: The Wellcome Trust.

Scheufele, D.A. (2000). Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. *Mass Communication and Society*, 3 (2-3), p. 297-316.

Šeškutė, M., Tamulevičienė, E., & Levinienė, G. (2018). Knowledge and Attitudes of Postpartum Mothers towards Immunization of Their Children in a Lithuanian Tertiary Teaching Hospital. *Medicina (Kaunas, Lithuania)*, 54(1), pii: E2.

Shih, T., Wijaya, R. and Brossard, D. (2008). Media coverage of public health epidemics: Linking framing and issue attention cycle toward an integrated theory of print news coverage of epidemics. *Mass Communication and Society*, 11(2), p. 141–160.

Singer, E. and Endreny, P. M. (1994). Reporting on risk: How the mass media portray accidents, diseases, disasters and other hazards. *Risk: Health, Safety, and Environment*, 5(3), p. 261–270.

Suppli, C. H., Hansen, N. D., Rasmussen, M., Valentiner-Branth, P., Krause, T. G., & Mølbak, K. (2018). Decline in HPV-vaccination uptake in Denmark - the association between HPV-related media coverage and HPV-vaccination. *BMC Public Health*, 18(1), p. 1360.

Tran, T. T. et al. (2018). Media representation of vaccine side effects and its impact on utilization of vaccination services in Vietnam. *Patient Preference and Adherence*, 12, p. 1717–1728.

Užkrečiamų ligų ir AIDS centras (2020). Vakcinomis valdomos infekcijos [internetu]. Prieiga: <http://www.ulac.lt/lt/tymu-epidemiologine-apzvalga-lietuvoje>

Vaccine confidence project. (2018). State of vaccine confidence in the EU 2018 [internetu]. Prieiga: https://ec.europa.eu/health/sites/health/files/vaccination/docs/2018_vaccine_confidence_en.pdf

Valinčiūtė, A., Schäfer, M. S. (priimta spausdinti). Lithuanians' perceptions of vaccination and their sources of information: a literature review. *International Journal of Public Health*. DOI: 10.1007/s00038-020-01389-0

Valinčiūtė, A. (2018). Science communication scholarship in Lithuania: A scoping study. *Studies in Communication Sciences* (2).

Valinčiūtė, A. (2020). Lithuanian scientists' behavior and views on science communication. *Public Understanding of Science*, 29(3), p. 353–362.

Wellcome Global Monitor. (2019). How does the world feel about science and health? [internetu]. Prieiga: [file:///C:/Users/1032211/Downloads/wellcome-global-monitor-2018%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/1032211/Downloads/wellcome-global-monitor-2018%20(1).pdf)

Wohlin, C. (2014). Guidelines for snowballing in systematic literature studies and a replication in software engineering. In *Proceedings of the 18th International Conference on Evaluation and Assessment in Software Engineering*, (EASE '14).

World Health Organization. (2019). Ten threats to global health in 2019 [internetu]. Prieiga: <https://www.who.int/emergencies/ten-threats-to-global-health-in-2019>

Žagminas, K., Šurkienė, G., Urbanovič, N., Stukas, R. (2007). Parental attitudes towards children's vaccination. *Medicina*, 43(2), p. 161–169.

PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Valinčiūtė, A., Schafer, M .S. (priimta spausdinti). Lithuanians' perceptions of vaccination and their sources of information: a literature review. *International Journal of Public Health*. DOI: 10.1007/s00038-020-01389-0

Valinčiūtė, A. (2020). Lithuanian scientists' behavior and views on science communication. *Public Understanding of Science*, 29(3), p. 353–362.

Valinčiūtė, A. (2018). Science communication scholarship in Lithuania: A scoping study. *Studies in Communication Sciences*, 17(2), p. 149–164.

TRUMPOS ŽINIOS APIE DISERTANTĘ

Austė Valinčiūtė įgijo diskurso ir argumentacijos mokslų magistro laipsnį Amsterdamo universitete (Nyderlandai) bei komunikacijos ir medijų bakalauro laipsnį Braitono universitete (Jungtinė Karalystė). Vienerius doktorantūros studijų metus Austė Valinčiūtė stažavosi Viskonsino Madisono universitete (JAV) pagal „Fulbright“ mainų programą (2016–2017), taip pat 2017 m. stažavosi Utrechto universitete (Nyderlandai).

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, LT-10221 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt,
www.leidykla.vu.lt
Tiražas 20 egz.